

სილაბუსი

სასწავლო კურსის დასახელება	ისტორიის აღქმა და რეპრეზენტაცია, მეხსიერების პოლიტიკა (კავკასია და აღმოსავლეთ ევროპა - შედარებითი შესწავლა)
ავტორი (ავტორები)	ნინო ჩიქოვანი
ლექტორი (ლექტორები)	ნინო ჩიქოვანი, სრული პროფესორი. 220050 (ბ), 290844 (ინსტიტუტი), (899) 247815
სასწავლო კურსის კოდი	
სასწავლო კურსის სტატუსი	ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი სადოქტორო კურსი არჩევითი
სასწავლო კურსის ხანგრძლიობა	1 სემესტრი
კრედიტების რაოდენობა და საათების განაწილება სტუდენტის დატვირთვის შესაბამისად (ECTS)	5 კრედიტი, 125 საათი საკონტაქტო 33 საათი მათ შორის: სალექციო – 15 საათი ჯგუფური მუშაობა – 15 საათი დასკვნითი გამოცდის ჩაბარება – 3 საათი დამოუკიდებელი მუშაობის 92 საათი მათ შორის: შუალედური გამოცდისთვის მომზადება – 4 დასკვნითი გამოცდისთვის მომზადება – 9 ლექცია-სემინარებისთვის მომზადება – 79 სთ.
სასწავლო კურსის მიზნები	კურსის მიზანია, აღჭურვოს სტუდენტები ცოდნით სხვადასხვა კულტურებში ისტორიის ორგანიზების, წარსულის დამახსოვრებისა და აღქმის თავისებურებათა შესახებ, გააცნოს მათ მეხსიერების კვლევათა სფეროში არსებული ძირითადი თეორიები, აჩვენოს წარსულიდან დასამახსოვრებელი ინფორმაციის შერჩევისა და ინტერპრეტაციის სოციალური და კულტურული განპირობებულობა, დაანახოს ისტორია როგორც ინტერპრეტაცია და არა ერთხელ და საბოლოოდ დადგენილი, ქრონოლოგიურად დალაგებული ფაქტების ერთობლიობა. კურსში განხილულია წარსულის დამახსოვრების სხვადასხვა ფორმა და დროში მათი ცვალებადობა. გაანალიზებულია, თუ როგორ გამოიყენება ისტორია და წარსული სხვადასხვა სახის კონფლიქტურ სიტუაციებსა და ზოგადად, პოლიტიკურ პროცესებში.
სასწავლო კურსის შესწავლის წინაპირობები	წინაპირობის გარეშე
სასწავლო კურსის შინაარსი	იხ. დანართი
სავალდებულო ლიტერატურა	დასახელებული სავალდებულო და დამატებითი ლიტერატურის მოძიება შეიძლება: ა) კულტურის მეცნიერებათა ინსტიტუტის ბიბლიოთეკაში, ბ) ინსტიტუტის

ვებ-გვერდზე <http://culturedialogue.com>

- სმიტი ე. *ნაციონალიზმი – თეორია, იდეოლოგია, ისტორია*. თბილისი, 2004.
- ჩიქოვანი ნ. ერთიანი კავკასიის ნარატივი – პოლიტიკური თუ ისტორიული პროექტი? – იდენტობა და ნაციონალიზმი. თბ., “ახალი აზრი”, 2009.
- Burke P. “History as Social Memory”, in *Memory, History, Culture and the Mind*, Edited by T. Butler, New York, 1980.
- Halbwachs M. *The collective Memory*. N.Y. 1980.
- Nora P. “Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire”, in *Representations: 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory*, 1989, pp. 7-24.
- Нора П. “Всемирное торжество памяти”, *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с.391-402.
- Zerubavel E. *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago and London, 2003.
- Карагезов Р. *Метаморфозы коллективной памяти в России и на Центральном Кавказе*. Баку, 2005, с. 14-36.
- Chikovani N. For the problems of intercultural and interreligious dialogue in contemporary Georgia. // *Culture dialogue and civil consciousness*. Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development. Tbilisi, 2010, p. 98-104.
- Macmillan M. *The USes and Abuses of History*. 2008, p. 33-51 (ქართული თარგმანი იხ. რიდეგრში)
- Le Goff J. *Ethnic Memory*. In *Le Goff J. History and Memory*. N.Y., 1992, p. 51-57.
- Rousso H. “History of Memory, Policies of the Past: What for?” In *Conflicted Memories*. Ed. by K.H.Jarausch and T.Lindenberger. N.Y-Oxford, 2007, p.23-36.
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Introduction: How Institutions Remember, p.3-14.
- Time and History. *The Variety of Cultures*. Ed. by J.Rusen. N.Y., London. 2007, Chapter 1 (Making Sense of Time: Toward a Universal Typology of Conceptual foundations of Historical Conciousness), p. 7- 18; Chapter 2 (Concepts of Time in Traditional History), p. 19-34.
- Хальбвакс М. “Коллективная и историческая память”. В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа. Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*, с.16-50.
- Black J. *Using History*. Hodder Arnold Press, 2005, Chapter 5 (Confronting the Past), p.90-106.
- Corfield P. J. *Time and the Shape of History*. Yale University Press, 2007. Chapter 7 (Multiple Dimensions: Shaping History. Time power), p.224-233.
- Адорно Е. Что означает «проработка прошлого»? В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с.64-82.

- Stewart M. *Remembering without Commemoration: The Devices and the Politics of Memory among East European Roma*. In *Studies on Nationalism from CEU*. Ed. by M.Kovacs and P.Lom. Budapest, 2004, p.115-128.
- Llobera J.R. "The Role of Historical Memory in Catalan National Identity", in *Social Anthropology*. 1998. 6, 3, pp. 331-342.
- Dimitras P. "Nationalism of Minorities and Majorities in Balkans". In *Studies on Nationalism from CEU*. Ed. by M.Kovacs and P.Lom. Budapest, 2004, p.35-42.
- Kelemen A. "National Sentiments and Attitudes towards Minorities". In *Studies on Nationalism from CEU*. Ed. by M.Kovacs and P.Lom. Budapest, 2004, p.195-210.
- Berger S. "Writing National Histories in Europe: Reflections of the Past". In *Conflicted Memories*. Ed. by K.H.Jarausch and T.Lindenberger. N.Y-Oxford, 2007, p.55-68.
- Horne J. "War and Conflict in Contemporary European History". 1914-2004. In *Conflicted Memories*. Ed. by K.H.Jarausch and T.Lindenberger. N.Y-Oxford, 2007, p. 81-95.
- *Between history and histories: the making of silences and commemorations*. Ed. by Gerald Sider and Gavin Smith. Toronto: University of Toronto Press, 1997.
- Шнирельман В. А. *Войны памяти: мифы, идентичность и политика в Закавказье*. Москва, 2003.
- Gigineishvili L. "Post-Reform History textbooks in Georgia: Changing Patterns and the Issue of Minorities in Georgian History". In *History Teaching in Georgia: Representation of Minorities in Georgian History Textbooks*. Geneva: CIMERA, February 2007, p.7-30.
- Jones, S.F. "Old Ghosts and New Chains. Ethnicity and memory in the Georgian Republic", in: R.S.Watson (ed.). *Memory, history and opposition under state socialism*. University of Washington Press, 1994, 149-165.
- Chikovani N. "The Problem of Common Past in Multiethnic Societies (The Case of Georgian History Textbooks)". In *International Textbook Research*, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p.797-810.
- Zolyan M., Zakaryan T. "Representations of "Us" and "Them" in History Textbooks in Post-Soviet Armenia". In *International Textbook Research*, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p.785-796.
- Rumyantsev S. "Ethnic Territories" Presentation Practices in the Historical Textbooks in Post-Soviet Azerbaijan and Georgia". In *International Textbook Research*, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p. 810-824.
- LaCapra D. *Writing History, Writing Trauma*. Baltimore and London, 2001, p.1-43.
- Чиковани Н. Нарратив единого Кавказа: попытки преодоления

	<p>конфликтной памяти. // Многоликая Клио: бои за историю на постсоветском пространстве. Georg-Eckert-Institut for Internationale Schulbuchforschung. Braunschweig, 2010, p.99-112.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чиковани Н., Какителашвили К. Попытки преодоления последствий «войн памяти» или их разжигание? // Многоликая Клио: бои за историю на постсоветском пространстве. Georg-Eckert-Institut for Internationale Schulbuchforschung. Braunschweig, 2010, p.125-134. • Шнайдер Р.Х. Преодоление прошлого в Германии, возвращение мертвых евреев и исчезновение евреев живых. В кн.: <i>Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа</i>. М., 2005, с.531-540.
<p>დამატებითი ლიტერატურა</p>	<ul style="list-style-type: none"> • სმიტი ე. ნაციონალიზმი – თეორია, იდეოლოგია, ისტორია. თბილისი, 2004 • Smith A. The Ethnic Origins of Nations. Blackwell, 1988 • Stavenhagen R., Ethnic Conflicts and the Nation-State, 1996 • Smith G, Law V, Wilthon A, Borhc A and Allworth E. Nation-Building in the Post-Soviet Borderlands. The politics of National Identities. Cambridge • Чиковани Н. Нарратив единого Кавказа: Попытки преодоления конфликтной памяти. – Georg-Eckert-Institut für internationale schulbuchforschung, http://amudarya.net/index.php?id=2151&L=1 • Какителашвили К., Чиковани Н. Попытки преодоления последствий «войн памяти» или их разжигание? – Georg-Eckert-Institut für internationale schulbuchforschung, http://amudarya.net/index.php?id=2151&L=1 • Смит Э. “Национализм и историки”. <i>Нации и национализм</i>. Москва, 2002 • The politics of war memory and commemoration. Ed. by T.G. Ashplant, Graham Dawson, and Michael Roper. London, Routledge, 2000. • Memory: history, culture and the mind. Ed. by Thomas Butler Oxford, UK; New York, NY, USA : B. Blackwell, 1989. • Social memory and history: anthropological perspectives. Ed. by Jacob J. Climo and Maria G. Cattell. Walnut Creek, CA : AltaMira Press, c2002 • Hacking, Ian Rewriting the soul: multiple personality and the sciences of memory Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1995. • Collective remembering. Ed. by David Middleton and Derek Edwards London : Sage Publications, 1990. • States of memory: continuities, conflicts, and transformations in national retrospection. Ed. by Jeffrey K. Olick Durham [N.C.]: Duke University Press, 2003. • European memories of the Second World War. Ed. by Helmut Peitsch, Charles Burdett and Claire Gorrara New York : Berghahn Books, 1999. • Lowenthal, David The past is a foreign country Cambridge, Cambridge University Press, 1985. • Ачугба, Т.А. О проблемах национального самосознания

	<p>населения Юго-Восточной Абхазии. http://www.abkhaziya.org/server-articles/article-87d3c166c7f9911853819db0af7bb420.html</p> <ul style="list-style-type: none"> • Репина Л.П. “Образы прошлого в памяти и в истории”, <i>Образы прошлого и коллективная идентичность в Европе</i>. Москва, 2003, гл. 23-41. • Щербакова И. “Над картой памяти”. В кн.: Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа. М., 2005, с. 195-209. • Прусс И. “Советская история в исполнении современного подростка и его бабушки”. В кн.: Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа. М., 2005, с. 210-221. • Chaitin J. <i>Narratives and Storytelling</i>. 2003 http://www.beyondintractability.org/essay/narratives/ • The politics of war memory and commemoration. Ed. by T.G. Ashplant, Graham Dawson, and Michael Roper. London, Routledge, 2000. • Memory: history, culture and the mind. Ed. by Thomas Butler Oxford, UK ; New York, NY, USA : B. Blackwell, 1989. • Social memory and history: anthropological perspectives. Ed. by Jacob J. Climo and Maria G. Cattell. Walnut Creek, CA : AltaMira Press, c2002 • Hacking, Ian <i>Rewriting the soul: multiple personality and the sciences of memory</i> Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1995. • Collective remembering. Ed. by David Middleton and Derek Edwards London : Sage Publications, 1990. • States of memory: continuities, conflicts, and transformations in national retrospection. Ed. by Jeffrey K. Olick Durham [N.C.]: Duke University Press, 2003. • European memories of the Second World War. Ed. by Helmut Peitsch, Charles Burdett and Claire Gorrara New York : Berghahn Books, 1999. • Lowenthal, David <i>The past is a foreign country</i> Cambridge, Cambridge University Press, 1985. • Bgazhba O., Lakoba S. <i>History of Abkhazia from Ancient Time to the Present</i>. Sokhumi, 2007 (in Russian)
სწავლის შედეგი	<p>ცოდნა და გაცნობიერება</p> <ul style="list-style-type: none"> – წარსულის რეპრეზენტაციასა და მეხსიერების პოლიტიკასთან დაკავშირებული საკითხების საბაზისო ცოდნა. – დარგში არსებული თეორიებისა და კონკრეტული კვლევის შედეგების კრიტიკული ანალიზი. – პრობლემათა შედარებითი შესწავლის პრინციპების დაუფლება. – ისტორიული ნარატივების ანალიზის საფუძველზე, წარსულის რეპრეზენტაციისა და მიმდინარე პროცესების ურთიერთდაკავშირება. <p>ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება/პრაქტიკული უნარები</p> <ul style="list-style-type: none"> – ზეპირი და წერილობითი კომუნიკაცია, დისკუსიაში მონაწილეობა, აზრის მკაფიოდ და არგუმენტირებულად ჩამოყალიბება;

	<p>– ლიტერატურის მოძიება, დამუშავება, ინფორმაციის შეჯერება და შეძენილი ცოდნის პრეზენტაცია;</p> <p>დასკვნის უნარი:</p> <p>– მოსმენილი და წაკითხული მასალის კრიტიკული ანალიზი და მის საფუძველზე დასკვნის გამოტანა;</p> <p>– ანალიზის შედეგად მიღებული დასკვნების განმარტება და ინტერპრეტაცია;</p>
სწავლებისა და სწავლის მეთოდები	<p>ვერბალური, ანუ ზეპირსიტყვიერი მეთოდი; წიგნზე მუშაობის მეთოდი; წერიტი მუშაობის მეთოდი.</p> <ul style="list-style-type: none"> • სალექციო მუშაობა - განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული ძირითადი პრობლემებისა და სტუდენტის მიერ გასაცნობი ლიტერატურის მოკლე მიმოხილვა პროფესორის მიერ. • სემინარი - სტუდენტის მიერ დამუშავებული ლიტერატურის ანალიზი, პრობლემათა განხილვა და არგუმენტირებული მსჯელობა • ესე+პრეზენტაცია - სტუდენტის მიერ საფუძვლიანად დამუშავებული ერთი (პროფესორთან შეთანხმებით შერჩეული) საკითხის საჯარო წარმოდგენა დოქტორანტთა სემინარზე <p>ძირითადი დრო ეთმობა სტუდენტის დამოუკიდებელ მუშაობას (185 სთ), დანარჩენი დრო შემდეგნაირად ნაწილდება: ლექცია - 30 სთ, სემინარი - 30 სთ, პრეზენტაცია - 2 საათი თითოეულ სტუდენტზე.</p>
შეფასება	<p>სააუდიტორიო მუშაობაში მონაწილეობა – 10 ქულა</p> <p>2 შუალედური გამოცდა – 15%+15%=30%</p> <p>ესე + პრეზენტაცია – 30%</p> <p>დასკვნითი გამოცდა – 30%</p> <p>გამოცდაზე დაშვების წინაპირობა 11 ქულა</p>
დამატებითი ინფორმაცია/პირობები	

დანართი 1

სასწავლო კურსის შინაარსი	<p>თემა 1.</p> <p>შესავალი: „მეხსიერების ზეიმი“ - თანამედროვე ეპოქის ერთ-ერთი ძირითადი მახასიათებელი. ისტორიკოსები - „მეხსიერების მცველები“. ისტორიის რეპრეზენტაციისა და მეხსიერების პოლიტიკის როლი კოლექტიური მეხსიერებისა და იდენტობის ფორმირებაში</p> <p><u>ლიტერატურა</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Burke P. “History as Social Memory”, in <i>Memory, History, Culture and the Mind</i>, Edited by T. Butler, New York, 1980. ○ Halbwachs M. <i>The collective Memory</i>. N.Y. 1980. ○ Le Goff J. “The ghost of the past, the history of the present, and the fascination with the future in the 20th century”, in <i>Le Goff J. History and Memory</i>. Columbia University Press, N.Y., 1992, p.15-21. ○ Nora P. “Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire”, in <i>Representations: 26, Special Issue: Memory and Counter-Memory</i>, 1989,
--------------------------	--

pp. 7-24.

- Zerubavel E. "The Social Structure of Memory". *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago, 2003, p.1-10.
- Репина Л.П. "Образы прошлого в памяти и в истории", *Образы прошлого и коллективная идентичность в Европе*. Москва, 2003.
- Нора П. "Всемирное торжество памяти", *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с.391-402.

თემა 2.

მეხსიერებასთან დაკავშირებული ტერმინები და ცნებები: კოლექტიური მეხსიერება, ისტორიული მეხსიერება, სოციალური მეხსიერება, მეხსიერების პოლიტიკა, მნემონიკური ერთობა და ა. შ.

ლიტერატურა:

- Burke P. "History as Social Memory", In *Memory, History, Culture and the Mind*, Ed. by T. Butler, New York, 1980.
- *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*. Ed. by Astrid Erll, Ansgar Nünning in collaboration with Sara B. Young. Walter de Gruyter. Berlin. New York. 2008, p. 2.
- Le Goff, J. *History and Memory*. Columbia University Press. New York, 1992, p. 108.
- Nora P. "Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire", In *Representations:26, Special Issue: Memory and Counter-Memory*, 1989, p1-3. <http://www.jstor.org>
- Zerubavel E. *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago and London, 2003.
- *The Politics of Memory in Postwar Europe*. Ed. by R.N. Lebow, W. Kansteiner, and C. Fogu. Duke University Press, Durham and London, 2006, p. 8.
- Нора, П. "Всемирное торжество памяти". *Память о войне 60 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с. 391.

თემა 3. მეხსიერების სხვადასხვა დონე. ოჯახების, სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის, ნაციონალური და სხვა მეხსიერებანი. ჯგუფის საერთო/გაზიარებული მეხსიერება

ლიტერატურა:

- Le Goff J. Ethnic Memory. In *Le Goff J. History and Memory*. N.Y., 1992, p. 51-57.
- Rousso H. "History of Memory, Policies of the Past: What for?" In *Conflicted Memories*. Ed. by K.H.Jarausch and T.Lindenberger. N.Y-Oxford, 2007, p.23-36.
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Introduction: How Institutions Remember, p.3-14.
- Щербакова И. "Над картой памяти". В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с. 195-209.
- Прусс И. "Советская история в исполнении современного подростка и его бабушки". В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с. 210-221.

თემა 4. მეხსიერების გადაცემისა და წარსულის რეპრეზენტაციის ძირითადი ფორმები. მათი ტრანსფორმაცია დროში. დროისადმი განსხვავებული დამოკიდებულება სხვადასხვა კულტურაში. წარსული მოკლე და ხანგრძლივი პერსპექტივა. დროის მძაფრი აღქმა და მისადმი ინდიფერენტული დამოკიდებულება. ისტორიულობა და აისტორიულობა. ისტორიული ნარატივის ტიპები

ლიტერატურა:

- Corfield P.J. *Time and the Shape of History*. Yale University Press, 2007, p. 1-49.
- Le Goff J. *Memory in the Middle Ages: Western Europe*. In *Le Goff J. History and Memory*. N.Y., 1992, p. 68-80.
- Zerubavel E. *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago and London, 2003. Chapter 2 (Historical Continuity), p.37-55; Chapter 4 (Historical Discontinuity), p.82-101.
- Time and History. *The Variety of Cultures*. Ed. by J.Rusen. N.Y., London. 2007, Chapter 1 (Making Sense of Time: Toward a Universal Typology of Conceptual foundations of Historical Consciousness), p. 7- 18; Chapter 2 (Concepts of Time in Traditional History), p. 19-34.
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Narrative and Intertextuality: Telling One's Own Story within a Textual Community 167-196.
- Le Goff J. *History and Memory*. N.Y., 1992, p. 58-80.

თემა 5. მეხსიერების გადაცემის სხვადასხვა ფორმის (ნარატული ტექსტები, ისტორიოგრაფიული ტრადიცია, მითოლოგია, ფოლკლორი) ჩამოყალიბების კულტურული საფუძვლები. ფაქტების ცნობიერი და არაცნობიერი შერჩევისა და ინტერპრეტაციის კულტურული და სოციალური საფუძვლები. საკუთარი კულტურის კატეგორიები როგორც წარსულთან „ურთიერთქმედების“ ერთადერთი საფუძველი

ლიტერატურა:

- Burke P. “History as Social Memory”, in *Memory, History, Culture and the Mind*, Edited by T. Butler, New York, 1980.
- Le Goff J. The Rise of Memory: from Orality to Writing, from Prehistory to Antiquity, in: *Le Goff J. History and Memory*. N.Y., 1992, p. 81-100.
- Zerubavel E. *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago and London, 2003.
- Карагезов Р. *Метаморфозы коллективной памяти в России и на Центральном Кавказе*. Баку, 2005, с. 37-60.

თემა 6. ისტორიკოსი - მთავარი მედიუმი წარსულსა და აწმყოს შორის. რას ვიმახსოვრებთ და რას ვივიწყებთ

ლიტერატურა:

- Le Goff J. History as a Science: the Historian's Craft. *History Today*, in: *History and Memory*. N.Y., 1992, p. 179-216.
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Noisy Silences: Stories Not Told, p.196-220.
- Macmillan M. *The Uses and Abuses of History*. Profile Books, London, 2008, p. X-XIII, 1-13, 139-164.
- Rusen J. Introduction, in: *Time and History. The variety of Cultures*. Ed. by Jörn Rusen. Berghahn Books. N.Y.-London, 2007, p.1-6.

თემა 7. ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერებისა და დაწერილი ისტორიის/ისტორიული ტექსტების მიმართების პრობლემა. მეხსიერება - მომხდარი ფაქტების საცავი, ისტორია - სუბიექტური ასახვა იმისა, რის დამახსოვრებასაც ისტორიკოსი საჭიროდ თვლის (პიერ ნორა)

ლიტერატურა:

- Black J. *Using History*. Hodder Arnold Press, London, 2005, p.1-13.
- Le Goff J. Knowledge and power: Objectivity and the manipulation of the past, in: *Le Goff J. History and Memory*. N.Y., 1992, p. 106-111.
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Retold Tales: Repeated Narratives as a Resource for Institutional Remembering, p.72-88.
- Macmillan M. *The Uses and Abuses of History*. Profile Books, London, 2008, p.33-50.

- Карагезов Р. *Метаморфозы коллективной памяти в России и на Центральном Кавказе*. Баку, 2005, с. 286-302.
- Хальбвакс М. “Коллективная и историческая память”. В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа. Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*, с.16-50.

თემა 8. ისტორიოგრაფიისა და ისტორიული ტექსტების როლი კოლექტიური მეხსიერების ფორმირებაში. ისტორიკოსის ფუნქცია: მეხსიერების ფორმირება თუ წარსულის *ობიექტური* ინტერპრეტაცია? ისტორია - თანამედროვე პოლიტიკური და სოციალური მისწრაფებების ლეგიტიმაციის მთავარი ფაქტორი

ლიტერატურა:

- Black J. *Using History*. Hodder Arnold Press, 2005, Chapter 5 (Confronting the Past), p.90-106.
- Corfield P. J. *Time and the Shape of History*. Yale University Press, 2007. Chapter 7 (Multiple Dimensions: Shaping History. Time power), p.224-233.
- Le Goff J. *History and Memory*. N.Y., 1992, p. 179-216.
- Macmillan M. *The Uses and Abuses of History*. Profile Books, London, 2008, p.51-78, 91-110.
- Wirth L. *Facing misuses of history, in: The Misuse of History*. Council of Europe Publishing, 2000, p. 23-64.
- Адорно Е. Что означает «проработка прошлого»? В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с.64-82.

თემა 9. წარსულის გამოყენება თანამედროვე მეხსიერების ფორმირებისათვის. „ტრადიციათა გამოგონება“, იდენტობის ინჟინერია. მითები და ნაციის მშენებლობა. წარსული ხატების მიზანმიმართული შექმნა

ლიტერატურა:

- Black J. *Using History*. Hodder Arnold Press, 2005, Chapter 2 (The State), p.13-27; Chapter 4 (The Public Use of the Past: A brief History), p. 48-90.
- Smith A. *Nationalism – Theory, Ideology, History*. Tbilisi, 2004 (in Georgian).
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Working the Past: Identity and Memory, p. 221-225.
- Llobera J.R. “The Role of Historical Memory in Catalan National Identity”, in *Social Anthropology*.1998. 6, 3, pp. 331-342.
- Macmillan M. *The Uses and Abuses of History*. Profile Books, London, 2008, p.79-90.
- Smith A. *National Identity*. Reno. Las Vegas. London, 1991.
- Stewart M. *Remembering without Commemoration: The Devices and the Politics of Memory among East European Roma*. In *Studies on Nationalism from CEU*. Ed. by M.Kovacs and P.Lom. Budapest, 2004, p.115-128.
- Смит Э. “Национализм и историки”. В кн.: *Нации и национализм*. Москва, 2002.

თემა 10. ისტორიისა და მეხსიერების პოლიტიკის მნიშვნელობა კონფლიქტური იდენტობების ფორმირებაში. კონფლიქტური მეხსიერებანი და მეხსიერებათა კონფლიქტები

ლიტერატურა:

- Dimitras P. “Nationalism of Minorities and Majorities in Balkans”. In *Studies on Nationalism from CEU*. Ed. by M.Kovacs and P.Lom. Budapest, 2004, p.35-42.
- Macmillan M. *The Uses and Abuses of History*. Profile Books, London, 2008, p.111-138.

- Kelemen A. “National Sentiments and Attitudes towards Minorities”. In *Studies on Nationalism from CEU*. Ed. by M.Kovacs and P.Lom. Budapest, 2004, p.195-210.
- LaCapra D. *Writing History, Writing Trauma*. The John Hopkins University Press, 2001, p.1-42.
- Zerubavel E. *Time Maps, Collective Memory and the Social Shape of the Past*. Chicago and London, 2003, The Social Construction of Historical Discontinuity, p.95-100.

თემა 11. ისტორიული ნარატივების კონფლიქტი. პარალელური და კონფლიქტური ისტორიები. „ისტორიკოსთა ომები“. არათანასწორი ეთნოისტორიები

ლიტერატურა:

- Berger S. “Writing National Histories in Europe: Reflections of the Past”. In *Conflicted Memories*. Ed. by K.H.Jarausch and T.Lindenberger. N.Y-Oxford, 2007, p.55-68.
- Black J. *Using History*. Hodder Arnold Press, 2005, Chapter 2 (The State), p.13-27; Chapter 7 (The ex-Communist and ex-Authoritarian world), p. 138-149.
- Corfield P.J. *Time and the Shape of History*. Yale University Press, 2007. Chapter 8 (History: Past and Future), p.249-253.
- Horne J. “War and Conflict in Contemporary European History”. 1914-2004. In *Conflicted Memories*. Ed. by K.H.Jarausch and T.Lindenberger. N.Y-Oxford, 2007, p. 81-95.
- Linde Ch. *Working the Past. Narrative and Institutional Memory*. Oxford, 2009, Three Versions of One Story: A Comparison, p.123-140.
- *Between history and histories : the making of silences and commemorations* . Ed. by Gerald Sider and Gavin Smith. Toronto: University of Toronto Press, 1997.

თემა 12. ისტორიის სწავლების პრობლემა მრავალეთნიკურ და მრავალკულტურულ საზოგადოებებში. ეთნიკური ექსკლუზიურობიდან ეთნიკურ ინკლუზიურობამდე - სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობის, უნდობლობისა და ძველი წყენის დაძლევის გზა

ლიტერატურა:

- Gigineishvili L. “Post-Reform History textbooks in Georgia: Changing Patterns and the Issue of Minorities in Georgian History”. In *History Teaching in Georgia: Representation of Minorities in Georgian History Textbooks*. Geneva: CIMERA, February 2007, p.7-30.
- Jones, S.F. “Old Ghosts and New Chains. Ethnicity and memory in the Georgian Republic”, in: R.S.Watson (ed.). *Memory, history and opposition under state socialism*. University of Washington Press, 1994, 149-165.
- Chikovani N. “The Problem of Common Past in Multiethnic Societies (The Case of Georgian History Textbooks)”. In *International Textbook Research*, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p.797-810.
- Zolyan M., Zakaryan T. “Representations of “Us” and “Them” in History Textbooks in Post-Soviet Armenia”. In *International Textbook Research*, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p.785-796.
- Rummyantsev S. “Ethnic Territories” Presentation Practices in the Historical Textbooks in Post-Soviet Azerbaijan and Georgia”. In *International Textbook Research*, Volume 30 (2008), Issue 4. Textbooks in the Post-Soviet Caucasus and in Central Asia. Braunschweig, 2008, p. 810-824.

თემა 13. წარსული და პოლიტიკური კონიუნქტურა. წარსულის გამოყენება

ტერიტორიული და სხვა სახის პრეტენზიებისა და ეთნიკური მობილიზაციისათვის.

ლიტერატურა:

- Kaufman S.J. *Modern Hatreds: The symbolic Politics of Ethnic Wars*. N.Y., Cornell University Press, 2001.
- Lynch D. “Separatists States and post_soviet Conflicts”. In *International Affairs* 78 (4), p.831-848.
- *Commemorations : the politics of national identity*. Ed. by John R. Gillis Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1994.
- Карагёзов Р. “Коллективная память и «политика памяти» в странах центрального кавказа”, *Центральная Азия и Кавказ*, №6 (42), 2005.
- Шнирельман В. А. *Войны памяти: мифы, идентичность и политика в Закавказье*. Москва, 2003.

თემა 14. წარსულისა და ისტორიის მნიშვნელობა პოსტსაბჭოთა პერიოდის კავკასიის კონფლიქტებში. კონფლიქტები კავკასიასა და აღმოსავლეთ ევროპაში: მსგავსება და განსხვავება

ლიტერატურა:

- Stavenhagen R *Ethnic Conflicts and the Nation-State*, 1996.
- ჩერვონაია ს. *აფხაზეთი – 1992: პოსტკომუნისტური საქართველოს ვანდუ*. თბილისი, 1994.
- Ачугба Т.А. О проблемах национального самосознания населения Юго-Восточной Абхазии. <http://www.abkhaziya.org/server-articles/article-87d3c166c7f9911853819db0af7bb420.html>
- Какителашвили К. Реконструкция прошлого в абхазских и грузинских школьных учебниках по истории. <http://www.amudarya.net>
- Карагезов Р. Метаморфозы коллективной памяти в России и на Центральном Кавказе. Баку, 2005, с. 303-314.
- Шнирельман В. А. *Войны памяти: мифы, идентичность и политика в Закавказье*. Москва, 2003.

თემა 15. კოლექტიური მეხსიერება და კოლექტიური ამნეზია. დავიწყების აქტი როგორც სოციალური თანხმობის მიღწევის საშუალება (აღმოსავლეთ ევროპის გამოცდილება). „გრანდ-ნარატივიდან“ მულტიპერსპექტიულ მიდგომამდე

ლიტერატურა:

- LaCapra D. *Writing History, Writing Trauma*. Baltimore and London, 2001, p.43-85.
- Murgescu M.-L. *Suggestions for the teaching of a non-conflicting history, in: Teaching the History of Southeastern Europe*. Ed. by Christina Koulouri, Thessaloniki, 2001, p.81-86.
- Stradling R. *TEaching 20th Century European History*. Council of Europe Publishing, 2001, p.87-106.
- Шнайдер Р.Х. Преодоление прошлого в Германии, возвращение мертвых евреев и исчезновение евреев живых. В кн.: *Память о войне 50 лет спустя. Россия, Германия, Европа*. М., 2005, с.531-540.
- *Clio in the Balkans. The Politics of History Education*. Ed. by Christina Kolulouri. Thessaloniki, 2002.
- Pingel F. *Two stories of victimization and self-assertion, in: Contested Past, Disputed Present*. Ed. by F.Pingel. Hannover, 2003
- Todorova M. *Is “the Other” a useful cross-cultural concept? Some thoughts on its implication for the Balkan region, in: Internationale Schulbuchforschung*. Georg-Eckert-Institute for International Schoolbook Research. 1999, 2, p.163-172.